

УДК 546.49'86+549.5

П.М.Мілян, О.О.Семрад
Фазові рівноваги в системі HgO-Sb₂O₃

*Ужгородський Національний університет, хімічний факультет.
88000, Ужгород, вул. Підгірна, 46, тел.: (03122)3-71-63, 3-50-91
E-mail: marszab@chem.univ.uzhgorod.ua*

В роботі досліджено характер хімічної взаємодії компонентів потрійної системи Hg-Sb-O по розрізу HgO-Sb₂O₃. Методом рентгенівського фазового аналізу встановлено, що на розрізі HgO-Sb₂O₃ відбувається окисно-відновна реакція і проміжної потрійні фази не утворюються.

Ключові слова: система, розріз, сполука, оксиди, сплави, синтез, аналіз.

Стаття поступила до редакції 17.09.2000; прийнята до друку 3.10.2000

I. Вступ

Створення і одержання нових матеріалів з важливими функціональними параметрами є однією із основних задач фізики та хімії твердого тіла. Серед цих матеріалів ведучу роль відіграють оксидні полі- та монокристалічні матеріали з різними структурними типами. Вони знаходять широке застосування в радіоелектроніці та гідроакустиці, лазерній техніці та приладобудуванні, акустооптиці та атомній енергетиці, використовуються як катализатори та термоємнітатори, які необхідні при створенні магнітооптичних елементів для обчислювальної техніки тощо.

В літературі [1,2] існують дані про одержання складних оксидів в потрійній системі Hg-Sb-O. Серед відомих цих оксидів - сполуки HgSb₂O₆ і Hg₂Sb₂O₇, остання з яких володіє цінними оптичними властивостями. Для сполуки Hg₂Sb₂O₇ зафіксована і розроблена оптимальна методика її одержання [3].

II. Експериментальна частина

Вихідні бінарні оксиди HgO. і Sb₂O₃ в необхідних стехіометричних співвідношеннях (табл.) перемішували в агатовій ступці пестиком, завантажували в алуновий тигель діаметром Ø 20 мм і висотою h=30-50мм. Тигель був вставлений у кварцовий реактор. Синтези проводили в атмосфері кисню. Температура синтезу не перевищувала 450°C.

Рентгенівський фазовий аналіз проводили на рентгенівському дифрактометрі ДРОН-3 в Cu K_α-випроміненні з використанням нікелевого фільтру методом порошку [4,5]. Реєструючим пристроєм був лічильник СРР-4. В якості вимірювально-реєструючої частини використовували напівпровідникові електронно-обчислювальні пристрої ПР-ММ та самописець КСП-4. По рефлексам дифрактограм визначали міжплощинні відстані, а інтенсивність рефлексів оцінювали за площею піків використанням 100-бальної шкали [6].

Наважки вхідних речовин для синтезу сплавів в системі HgO-Sb₂O₃.

N° n/n	Склад, мол. %	m (HgO), г	m (Sb ₂ O ₃), г
1	10HgO-90Sb ₂ O ₃	0,3813	4,6187
2	20HgO-80Sb ₂ O ₃	0,7833	4,2167
3	30HgO-70Sb ₂ O ₃	1,2076	3,7924
4	40HgO-60Sb ₂ O ₃	1,6563	3,3437
5	50HgO-50Sb ₂ O ₃	2,1314	2,8686
6	60HgO-40Sb ₂ O ₃	2,6354	2,3646
7	70HgO-30Sb ₂ O ₃	3,1710	1,8290
8	80HgO-20Sb ₂ O ₃	3,7412	1,2588
9	90HgO-10Sb ₂ O ₃	4,3496	0,6504

I, в.о.

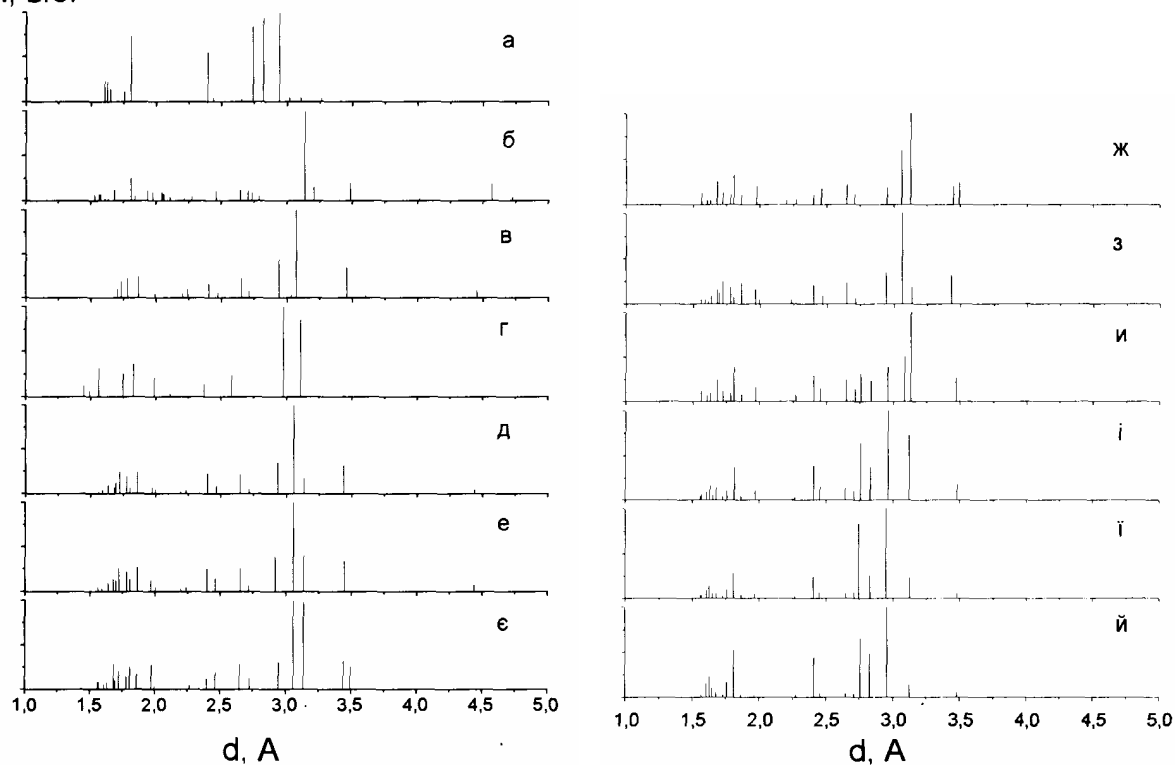

Рис.1. Концентраційний трикутник системи Hg-Sb-O.

III. Результати та їх обговорення

В даній роботі з метою пошуку нових речовин було проведено дослідження потрійної системи Hg-Sb-O по розрізі HgO-Sb₂O₃ (рис.1).

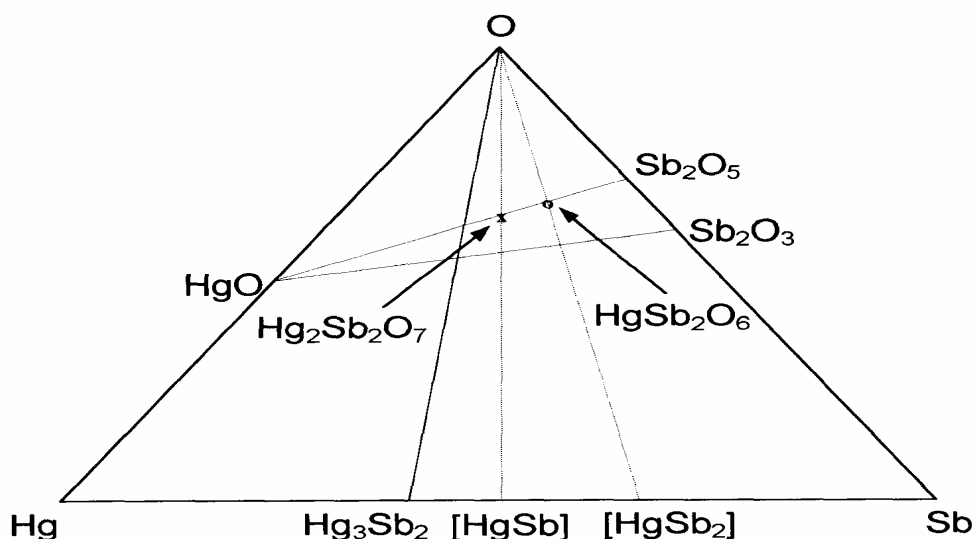
Нами було проведено синтез сплавів системи HgO-Sb₂O₃ в концентраційному інтервалі 10-90 мол.% HgO. Продукти синтезу являли собою порошки, колір яких мінявся від білого (10 мол.% HgO) до темно-коричневого (90 мол.% HgO). Ці порошки практично нерозчинні у воді,

етанолі, толуолі.

Для синтезованих сплавів з метою ідентифікації фаз був проведений рентгенофазовий аналіз, результати якого представлені на рис. 2 у вигляді штрихдіаграм.

Як видно із цього рисунку на розрізі HgO-Sb₂O₃ відбувається хімічна взаємодія HgO + Sb₂O₃ → HgSb₂O₆, тобто проходить окисно-відновна реакція і проміжкова потрійна фаза не утворюється.

Таким чином, в даній роботі був досліджений характер хімічної взаємодії компонентів по розрізі HgO-Sb₂O₃ потрійної системи Hg-Sb-O.

Рис.2. Штрихдіаграми сплавів системи HgO-Sb₂O₃, мол.%. а - HgO; б - Sb₂O₃; в - Sb₂O₄; г - Sb₂O₅; д - 10HgO-90Sb₂O₃; е - 20HgO-80Sb₂O₃; є - 30HgO-70Sb₂O₃; ж - 40HgO-60Sb₂O₃; з - 50HgO-50Sb₂O₃; и - 60HgO-40Sb₂O₃; і - 70HgO-30Sb₂O₃; ї - 80HgO-20Sb₂O₃; й - 90HgO-10Sb₂O₃.

- [1] A.Magneli. The crystal structure of lead metaantimonate and izomorphous compound // *Ark. Kemi. Min. Geol.* **15B**(3), pp.1-6 (1941).
- [2] A.W.Sleight. New ternary oxides of mercury with pyrochlore structure // *Inorg. Chem.* **7**(9), pp. 1704-1708 (1968).
- [3] О.О.Семрад, С.В.Кун, П.М.Мілян. *Спосіб одержання складних ртутьвмісних оксидів.* Патент України №17230А від 01.04.1997.

- [4] Я.С.Уманский. *Рентгенография металлов и полупроводников*. Металлургия, Москва (1969).
[5] Г.Липсон, Г.Стипл. *Интерпретация порошковых рентгенограмм*. Пер. с англ. М.: Мир (1972).
[6] И.Недома. *Расшифровка рентгенограмм порошков*. М.: Металлургия (1975).

Milyan P.M., Semrad E.E.

Phase equilibria in the system HgO-Sb₂O₃

*Uzhgorod National University, Chem. Depart.,
88000, Uzhgorod, Pidgirna Str., 46, tel.: (03122)3-71-63, 3-50-91
E-mail: marszab@chem.univ.uzhgorod.ua*

In order to determine the type of chemical interaction, the section HgO-Sb₂O₃ of the triple Hg-Sb-O system has been studied. Using X-ray diffraction techniques, the Red-Ox reaction was established in the HgO- Sb₂O₃ section, and any intermediate compounds were not found.